

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 20 Haziran, 1929

Sayı: 134

BİR TERBİYE MESELESİ

Bir memlekette umumî terbiye siyaseti denildiği zaman, hatıra çok karışık ve pek çetrefil bir mevzu gelir; filhakika. alelumum mektep içindeki ve mektep dışındaki terbiye müesseseleri ve teşkilâtı, terbiye aletleri ve gayeleri o kadar mütenevvidir ve o kadar sayısız amillerin tesiri altındadır ki, bunları bir mecmuanın musahabe sütunu içine sıkıştırmak, şüphesiz kimsenin hatırlarından geçemez; ben de burada, daha fazla mütehassısların boynuna borcolan böyle ağır bir meseleye değil, belki bu mesuliyetli işin yalnız tek bir noktasına umumî bir alâkanın mevzuunu teşkil ebecek tarzda sadece temas edeceğim.

Öyle gözüküyor ki, bugün bilhassa orta tahsil sıralarında oturan genç nesil, bundan evvelki nesillere göre, manen daha az mektep içindedir, mektebe bağlıdır., ve ruhunda tedris ve terbiye aletleri, amilleri ve usulleri daha az yaşamaktadır; denebilir ki, liselerimiz, yeni yetişmekte olan nesil için, adeta kolayca ısınmak-sızın ve sevmeden evvel itaat ederek hatta tahammül edilmesi zarurî bir teşkilâttır: genç bir ömür parçası, ister istemez bu teşkilâtın divarları arasında günler, aylar ve seneler iple çekilerek geçecektir.

Bu hissi, belki izam ediyorum ve belki de bu kadar katı ve kara şekilde bunu hiç bir talebe duyuramıştır; fakat öyle zannederim ki, munsif bir talebe kendi içini yokladığı zaman, ne de etrafını tetkikten ruhu yorulmamış bir muallim, hatıralarını ve müşahedelerini tekrar gözden geçirirse, bugünkü lise talebesinin ruhunu, hergünkü düşüncelerini ve duygularını dolduran şeylerin, eskiye nispetle, çok daha fazla mektep haricindeki hayat olduğunu inkâr etmez.

Bunun, bu duygunun ve düşüncenin alâmetleri vardır: onların başında bilhassa mektebe ve mekteple alâka

dar şeylere dair talebe ruhunda, fevkalâde bir kolaylıkla menfi hükümlere doğru uyanıveren temayüllerdir. Sık sık her muallim işidir: “Bu dersi okumanın faydası nedir?,” “Bu kadar ağır gösterilmesinin, bu kadar tafsilatın bize ne lüzum var? Mektepte nizam ve intizamı istihtaf eden umumî veya hususî kaidelerden ve usullerden başlayarak bunları tatbik ile mükellef olanlara kadar bir çok şeyler, çok defa talebenin zekâsına, fuzuli işler ve dar çerçiveler şeklinde inikâs eder. mürebbilerine karşı tereddüde, itimatsızlığa ve hatta kaidekırıcılığa doğru muhtelif şekillerde başgösteren menfi bir heves, çocuğun veya gencin, mektep içinde sarf ettiği itiyatla ruhunda beslediği ve kuvvetlendirdiği, sevdiği tipik bir zekâ eseri olmaktadır.

Öyle zann ediyorum ki, bu hâl, ne tesadüflerin, ne de şahsî kusurların eseridir; ve ancak bundan dolayı bunu kayde, umumî bir münakaşaya koymağa ihtiyaç vardır. Meseleyi temamlı müşahhas bir şekilde göz önüne getirmek ve yanlış bir telekkiden kurtarmak için şunu da ilâveye lüzum görüyorum: talebe ruhu için çok karakteristik olan bu vaziyet, umumî ve daima bir tarzda değil, belki vakit vakit, mühim bir hadise, bir hüküm veya bir karar karşısında, bazan hasarı bir talebenin sözünde, bazan en umulmadık sakın ve müvazeneli bir gencin hareketinde müşahade edilir: ekseriyetle filan muayyen vakanın, hükmün veya kararın hususî bir neticesi deye ehemmiyet verilmeden geçilen bu münferit tezahürler, dikkat edilirse, tamamen tebellür etmemiş olmakla beraber tenakuzsuz ve az çok sarif bir zihniyetin eserleridir.

Acaba faydasından daha fazla zararlı olması kabul edilebilecek olan bu halin sebepleri nedir?

Bu suale toptan bir cevap vermek mümkün olsa bile, böyle bir cevabın

bize, meselenin herhangi bir cephesini halletmek kudretini bahşedeceğini zannetmem; ve hatta öyle tahmin ederim ki, üzerinde çok karışık müessirlerin rolü sarahatla sezilebilen bu marazî halin ortadan kaldırılması için evvelimde bütün tezahür şekillerini tespit etmek ve talebenin daima safolan, temiz ve iyiyi istiyen ruhu içinde bu halin hangi şartlardan gıda aldığını birer birer bulmak lâzımdır.

Yalnız bu kadar nazik bir terbiye meselesi üzerinde düşünürken, herhangi bir terbiye kitabının ve müdevven bir terbiye usulünün derhal yardımımıza koşan inananlardan değilim; aynı zamanda hükümlerimize, bilerek bilmiyerek isteyerek istemiyerek, birbirini takip eden nesiller arasında daima mevcut- gizli, fakat inatçı bir cidalin tesir etmemesini temine çalışmak lâzımdır. Ancak o zaman mesele gözümüzün önünde daha fazla canlı olarak tecessüm eder.

Bütün dünyada olduğu gibi, ve belki de çok daha fazla bizde, orta tahsil sistemi, hayata intibaksızlık göstermektedir; bozuk giden, maksadına uyamayan ve arızalı işleyen biri makinenin çıkardığı garip bir ses, lisenin ahengini bozuyor. İçimizden bir çıksa da şöyle söylese: “bugün liselerde okutulan dersler arasında, Darülfünun derslerinden daha fazla yabancıklık vardır,, bana öyle gelir ki, bu zat, hiç te mübalağa etmiş olmaz; bir başkası da dese ki: “sinema, dans, spor ve bütün cinsî zevkler, lisenin en nefis dersinden ve en mutena teşkilâtından daha çok, çocukları, dışarıya, dışarının pek te temiz olmıyan köşelerine sürüklüyor,, ben bu sözü söyleyeniyi tekzip edecek vakaları pek nadir gördüğümü ilâve ederim.

Maarifimizde eksik olan programlar ve yeni usuller değil, bence, kuvvetli, sıhhatli bir hayat telâkkisidir.

MEHMET SERVET

Artistlerin Faidesi

Nakleden: VAHİT

Bir resim sergisinde, bir gün *Rodin*'e tesadüf etmiştim. Kendileri de üstat mertebesine varmış olan iki şakirdi ona refakat ediyor idiler. Bunlardan biri *Bourdelle*, öteki de *Despiau* namındaki iki heykeltraş idi.

Üçü de *Bourdelle*'in sanatkâr hayalinin mahsulü olarak *Rodin*'e müşabih olmak üzere nahtetmiş olduğu bir *Pan*(*) tasviri önünde tevekkuf etmişlerdi. Bu eserin müellifi kendi üstadının başına iki ufak boynuz takmış olmasından dolayı itizar ediyordu. *Rodin* gülererek dedi ki :

— Öyle yapmağa mecbur idiniz, çünkü siz *Pan* ismindeki ilâhı tasvir ediyordunuz. Zaten *Michelangelo* dâhi yaptığı *Musâ* heykeline bunun gibi boynuzlar komuş idi. Boynuz, en büyük kudret ve hikmetin alâmetidir, bu sebeple bunları bana ihsan etmiş olmanız elbette hoşuma gitti.

Öğlen olduğu için üstat bizi cıvarda bir lokantada yemek yemeğe davet etti.

Çıktık. Şanzelize (Champs-Élysées) caddesinde idik. Yemyeşil kestane ağaçlarının altında otomobiller ve atlı arabalar parlak saflarla kayup gidiyor idi. Bu da Paris zarafetinin en cazibedar ve en münevver sahası dahilindeki tecellisi idi.

(*) Esâtir tarihinde davarların perisi ve bütün tabiatın mücessem timsali olan ilâhtır ki boynuzlu ve keçi ayaklı olarak tasvir olunurdu.

Bourdelle tuhaf bir merak ile sordu:

— Nerede yemek yiyeceğiz? Bu taraflardaki restoranlarda umumiyetle *frak*'lı garsonlar hizmet ederler; işte ben de bunu çekemem, çünkü böyle yerlerde pek sıkılırım. Bence o kadar süslü olmayan âdî bir lokanta daha münasip olur.

Buna cevaben, *Despiau*:

— Evet, dedi, vakıa o âdî ve sade lokantalarda, yemekleri mağşuş olan süslü yerlerden daha iyi yemek yenir. Zaten *Bourdelle*'in en ziyade düşündüğü de budur: çünkü ezvakındaki o yapma teva-zu, hakikatta uburluktan başka birşey değildir.»

Oracıkta bulunan ufak bir lokantaya girdik ve rahat ve münasip bir köşeye yerleştik.

Despiau pek şen ve şakacı idi. *Bourdelle*'e yemeği uzatarak dedi ki:

— *Bourdelle*, her nekadar artist olduğun için, yani lüzumsuz ve faidesiz bir adam olduğun için beslenmeğe lâayık değil isen de, gene şu yemekten al.

Buna cevaben *Bourdelle*:

— Şu küstahlığını affediyorum dedi, çünkü yarısını sen kendi üzerine almış oluyorsun. Zaten senin şu dediğine itiraz etmek istemem, zira pek doğrudur biz hiç bir şeye yaramayız. Babam bıçkıcı idi; bazan onu düşündüğüm zaman kendi kendi-

me derim ki: o adam cem'iyeti beşeriye lüzumu olan bir iş görürdü; onun hazırladığı malezeme ile insanların evleri bina olunurdu. Zavallı ihtiyarın yaz kış, inşaat mahallinde, ve açıkta kesme taşları dikkatla desterelediği gözümün önüne geliyor. Dinç ve kuvvetli bir işçi idi. Artık öylesi kalmadı.

Fakat ben... fakat biz... hemcinslerimize ne hizmet görüyoruz? Biz adeta panayır yerlerinde halkı eğlendiren hokkabazlar, oyuncular, hayalî kimseleriz. Bizim ceht ve ikdamlarımıza alâkadar olmağa tenezzül edenler bile bunu güçlkle yapıyorlar. Pek az kimseler bunu anlayacak kabiliyettedirler. Hem de bilmem ki onların teveccühüne lâayık mıyız, çünkü dünya bizden pek alâ istiğna edebilir.»

Bunun üzerine *Rodin* şu yolda mukabele etti:

— Zannederim ki *Bourdelle* şimdi söylediklerinin hiç birine kendi de inanmaz. Bana gelince, ben ona büsbütün muhalif bir fikirdeyim, ve zannediyorum ki artistler insanların en fâideli olanlarıdır.»

Bourdelle gülerek:

— Demek ki meslekinize olan muhabbet sizin gözlerinizi bu derece bürüyor, dedi.

— Hayır, asla; çünkü benim hükmüm pek kuvvetli sebeplere istinat ediyor; bunları size söyleyebilirim.

— Üstat, onları öğrenmeği pek arzu ederim.

— Öyle ise dinleyiniz. Evvelâ, hiç dikkat ettiniz mi ki cem'iyeti hâzırada artistler, yani gerçekten artistler demek isterim, hemen de yegâne insanlardır ki kendi san'atlarını zevk ile icra ederler?

— Hiç şüphe yoktur ki çalışmak bizim bütün sevincimiz, bütün hayatımızdır... fakat bunun manası...

— Durunuz! muasırlarımızda en ziyade eksik olan şey, bana ögüle geliyor ki, kendi mesleklerinin aşkıdır. Onlar vazifelerini ancak kerahetle ifa ediyorlar. İşte heyeti içtimaiyenin her tabakasında yukardan aşağıya kadar böyledir.

— Siyasî adamlar kendi vazifei memuriyetlerinde ancak bundan elde edebilecekleri maddî faideleri nazari itibare alıyorlar; eski zaman devlet adamlarının kendi memleketlerine ait işleri maharetle görmekten duymuş oldukları zevk ve hazzı unuduyor gibi görünüyorlar.

Sanayi erbabı da kendi markalarının şerefini muhafaza edecek yerde ancak kendi mustahsalatlarını tağşış etmek suretiyle mümkün olduğu kadar fazla para kazanmağa çalışıyorlar.

İşçiler ise kendi patronlarına karşı meşru ve ya gayri meşru bir husumet hissi taşıyarak alelacele ve sathî iş görüyorlar.

Hasılı bu günkü insanların hemen kâffesi indinde çalışmak sanki müthiş bir zaruret, menfur bir angarya gibidir; halbuki ona bizim sebebi mevcudiyetimiz, saadetimiz nazarile bakılmak lâzım gelirdi.

Bununla beraber zannetmemelidir ki her vakit böyle oldu. Eski zamanda ev eşyası, mutbak edevatı, kumaş gibi bugüne kadar kalmış olan şeylerin bir çoğu

bunların nekadar dikkat ve itina ile imal edildiklerini gösterir.

İnsan eyi çalışmayı sevdiği kadar fena çalışmayı da sever; hatta zannederim ki evvelki tarz daha ziyade hoşuna gider, çünkü tabı ve mizacına daha ziyade muvafık gelir. Fakat kâh fena, kâh eyi nasihatleri dinler; şimdiki halde ise fenalarını tercih ediyor.

Halbuki insanlar çalışmayı hayat ve mevcudiyetin fidyesi değil, hedef ve maksadı diye telekki edecek olsalar daha ziyade bahtiyar olurlardı.

Bu harikulâde tehavvülün vukua gelmesi için bütün insanların artistleri misal ittihaz etmesi, daha doğrusu, hepsinin bizzat artist oluvermesi kifayet eder: çünkü bu kelime bence, en geniş manasile, yaptıkları şeyden zevk alanlar demektir. İşte her san'at ve hırfette böylece artistler bulunması, ve meselâ tahtalarını birbirine maharetle geçirmekten bir saadet duyan doğramacı artistlerin, harcı aşk ile yoğuran dıvarcı artistlerin, atlarına eyi bakmak ve gelip geçenleri de ezmemekle iftihar eden arabacı artistlerin mevcut olması temenniye şayandır. Bu suretle cemiyeti beşeriye ne güzel teşekkül etmiş olur, değil mi?

Görürsünüz ya artistlerin sair insanlara verecekleri ders fevkalade müsmir olur.»

Bunun üzerine *Rodi*'ne hitap ederek dedim ki:

— Üstat, sizde hiç şüphesiz ikna kudreti var. Fakat, artistlerin faidesini ispat etmek neye yarar? Şüphe yoktur ki, demin söylediğiniz gibi, onların olan ibtidası pek müfit bir misâl teşkil ediyor. Lâkin onların yaptıkları iş, haddi zatinde bütün faidesiz değilmi, ve ona bizim nazarımızda bir kıymet veren de esasen bu keyfiyet değilmi?

— Ne demek istiyorsunuz?

— Demek istiyorum ki, sanat eserleri, çok şükür, faideli şeyler, yani beslenmemize, giyinmemize, barınmamıza, hülâsa cismanî ihtiyaçlarımızı tatmine yarayan şeyler meyanına dahil değildirler. Çünkü, bil'akis, onlar bizleri adi ve amelî hayatın esaretinden kurtarır ve bize hayal ve istiğrakin pek cazibeli âlemini keşfederler.

Aziz dostum, hangi şeyin faideli ve hangisinin faidesiz olduğunu tayinde pek çok yanıılıyorlar.

Vakıa maddî hayatımızın ihtiyaçlarına tekabül eden şeylere faideli demeyi anlar ve tasvip ederim.

Zaten bugün sırf övünmek ve imrendirmek niyetile göz önüne yayılan servetleri de faideli addediyoruz: bu servetler ise yalnız faidesiz değil hem de müz'ictir.

Bence, bizlere saadet veren her şeye faideli derim. Halbuki dünyada bizi hayal ve istiğraktan daha ziyade mes'ut edecek hiç bir şey yoktur. İşte bugün en ziyade burası unutuluyor.

Fikir ve nazarına her lâhzada müsadif bir çok harikalardan âkilâne lezzet alan bir adam yer yüzünde bir ilâh gibi yürür. Etrafına titrek hararetlerini neşreden feyyaz vücutları, insan ve hayvan nevi ve cinslerinin en yüksek nümunelerini, müteharrik ve genç adalâtı ve hayrete şayan bir surette kolay eğilip bükülen, güzel endamlı ve asabi olan o canlı âzayı temaşa etmekle mestolur. İlk baharın güzel kokular neşrederek, arıları şatarete getirerek, kanat çırpıntıları ve mahabbet nağmeleri içinde yeşillikler ve çimenliklerden mürekkep latif manzaralarla süslediği dere ve bayırlar arasında sevinç ile dolaşır; nehirlerin sathı üzerinde birbirini velyeden ve sanki tebesüm eden gümüş gibi parlak

dalgacıklara hayran olur; arzın ilk baharda — yüzünün nikabını açmakta tereddüt eden afif bir maşuka gibi — kendisi ile güneşin arasına ikame etmekte olduğu bulutları bertaraf etmeğe *Apolon*'ın [yani güneş ilahının] nasıl çabaladığını görmekle heyecana gelir.

Hangi fânî böyle bir adamdan daha mes'ut olabilir? Şimdi mademki bu kabil huzuzattan zevk almayı bize öğreten ve buna medar olan sanaattır, o halde sanaatın bizim için son derecede faydeli olduğunu kim inkâr edebilir?

Fakat mevzubahs olan yalnız zihnî telezzüzler değildir. Dahası da var. Sanaat insanlara mevcudiyetlerin sebebini gösterir. Onlara hayatın manasını izhar eder, onlara mukadderatını bildirir ve binaenaleyh maişette onlara rehber olur.

Tiziano zekâvet, amiriyet ve servetten mütehasıl gurur onun nakşettiği eşhasın her birinin yüzünde yazılı, vaz ve tavurlarında okunaklı, elbiselerinde basılı olan harikulâde *aristokratik* bir cemiyeti tasvir ettiği zaman Venedik asilzadelerinin gözü önüne onların tahakkukunu görmek istedikleri *ideal*'i koymuş oluyordu.

Poussin aklî hikmetin hüküm sürmekte olduğunu zannettirecek derecede sarîh ve muhteşem bir intizamı haiz manzaralar terkip ettiği; *Puget* tasvir ettiği kahramanların adalâtını şişirdiği; *Watteau* o güzel ve hazin âşıkla-rını esrarengiz gölgelikler altında sıyanet ettiği; *Houdon* avcılarının ilâhesi olan *Diana*'yi hafif koş-turduğu ve *Voltaire*'de tebessüm ettirdiği; *Rude* dahi o meşhur *Marseillaise*'ini [*] nahtederken ihtiyarlarla çocukları vatanın imdadına çağırdığı zaman, bu büyük üstatlar fransız millî ruhunun satırlarından, bazılarını mü-

tevaliyen cilalandırıyor, kimi intizamı, kimi azmu metaneti, kimi zarafeti, kimi fikir ve zihni, kimi kahramanlığı, kâffesi de yaşamak ve serbestçe hareket etmek sevincini izhar ediyor ve bu evsafı vatandaşlarında idame ve muhafazaya çalışıyor iddler.

Puvis de Chavannes gibi zamanımızın en büyük artisti hepimizin emel edindiğimiz tatlı rahat ve sükûneti aramızda neşretmeğe çalışmadı mı? Mukaddes tabiatın kendi kucağında müşfik, afif, şanlı ve aynı zamanda basit bir beşeriyeti büyütür gibi görüldüğü onun o ulvî manzaraları bizim için takdire lâayik dersler değilmidirler? Zaiflere yardım, çalışma aşkı, fedakârlık, yüksek fikre hürmet, işte kıyas kabul etmiyen bu dâhî bütün bunları ifade etmiştir! Devrimiz üzerine serpilmiş harikulâde bir ışıktır. Meselâ *Sainte Geneviève*, yahut *Sorbonne*'daki *Bois Sacré*, ve yahut Paris Şehremaneti dairesi merdivenindeki o muhteşem « *Victor Hugo* 'ya tazim » ünvanındaki şaheserlerinden birine bakmak insan için kendinde necibane ef'ale kabiliyet ve istidat hislerini duymağa kâfidir.

Sanaatkârlarla mütefekkirler son derecede nazik ve tannan sazlar gibidirler ki her devre ait vakayiin onlarda husule getirdiği ihtizazların tesiri sair insanların kâffesi üzerinde de imtidat eder.

Şüphe yoktur ki pek güzel olan sanaat eserlerinden zevk almak istidadını haiz insanlar nadirdir; zaten müzelerde ve hatta umumî meydanlarda bunlara bakanların adedi mahduttur. Fakat ihtiva ettikleri düygular nihayet avamı nasa kadar hülul ve nüfuz etmekten de hâli kalmaz. Filhalka dahîlerin madununda kudret ve kabiliyetçe ikinci derecede başka artistler üstatların fikir ve tasavvurlarını alıp avam arasında tamim ederler; muharrirler nâkişların nüfuzuna, bunlar da ediplerin

tesirine oğrarlar: bu suretle bir neslin bütün dimağları arasında mütemadi bir taati vâki olur; gazeteciler, avama ait yazı yazan romancılar, resimciler, kudretli zekâların keşfetmiş oldukları hakikatleri avamı nasın anlayabileceği bir hâle ifrağ ederler.

Bu adeta ruhanî bir cereyan, bir feveran gibidir ki bir devrin zihniyetini temsil eden büyük ve müteharrik seviyyeyi teşkil edinceye kadar müteaddit şellalelerle dökülür.

Hem de, adet olduğu üzre, artistler ancak kendi muhitlerine ait düyguları aksettirirler dememelidir. Vakıa bu bile çoktur. Çünkü diğer insanlara kendilerini tanıtmaya medar olacak bir ayna göstermenin de münasebet ve faidesi yok değildir. Fakat her hâlde artistler bundan fazlasını da yaparlar. Elbette an'ane ile teraküm etmiş olan umumî sermayeden bol bol feyz alırlar, lâkin bu defineyi büyültmekten de hâli kalmazlar. Onlar gerçekten mucit ve rehberlerdir.

Bu hususta kanaat hasıl edebilmek için şuna dikkat etmelidir ki üstatların en büyük kısmı kendi ilhamlarının gâlip ve hâkim olduğu zamana tekaddüm etmişlerdir. *Poussin XIII* ci *Louis* zamanında bir çok şaheserler nakşetmiştir ki onların muntazam esalet ve necabeti müteakip devrin evsafından nişan verir. Rehâvetkâr zarafeti bütün XV ci *Louis* devrinde hüküm sürmüş gibi olan *Watteau* ise bu kıralın zamanında değil XIV cü *Louis* devrinde yaşamış ve Naibi Hükûmet zamanında vefat etmiştir. Avam tabakasının aile ocağını tebail etmek suretiyle *Demokratik* bir cem'iye-tin zuhur ve teşekkülünü sanki ihbar etmiş gibi olan *Chardin* ile *Greuze* dahi hükûmeti mutlaka devrinde yaşamışlardır. Mutasavvif, halîm ve yorgun olan *Prudhon* imparatorluğun en kızgın muharebelerinin icra olundu-

[*] Hayat: Sayı 38

ğu bir hengâmda sevmek, hayalata dalmak hakkını ilân etmiş ve *romantik*'lerin mübeşşiri gibi ortaya çıkmıştır... Bize daha yakın olanlardan meselâ *Courbet* ile *Millet*'yi alalım: bunlar avam tabakasının yorgunluklarını ve haysiyetini ikinci imparatorluk devrinde tasvir etmediler mi? O tabaka ki o devirden sonra ve üçüncü Cümhuriyet zamanında cem'iyeti beşer dahilinde o kadar nafız bir mevki ihraz etmişlerdir.

Demiyorum ki bu büyük artistler kendi fikirlerinin fark ve temyiz olduğu büyük cereyanları tevlit etmiş olsunlar; yalnız diyorum ki o cereyanları teşkile gayri şuurî olarak medar oldular: diyorum ki onlar bu temayülâtı ihdas etmiş olan irfan sahiplerinin mümtazları arasında bulundular. Aşikârdır ki bu mümtazlar yalnız artistlerden ibaret değil, fakat muharrir, filozof, romancı ve ediplerden de mürekkeptir.

Üstatların kendi nesillerine yeni fikir ve temayüller getirmekte olduklarını şu da ispat eder ki onlar ekseriya bu fikirleri kabul ettirmekte güçlük çekerler. Bazan hemen bütün ömürleri *routine* denilen adet ve göreneğe karşı mücadele ile geçer. Ne kadar dehâ sahibi olurlarsa o kadar uzun müddet tanılmamak mukadderatını taşırlar. *Corot*, *Courbet*, *Millet*, *Puvis de Chavannes*, ve daha bir çokları ancak hayatlarının sonunda umumun alkışına mazhar olabildiler.

İnsanlara eyilik etmek cezasız kalmıyor. Hiç değilse sanat üstatları, insanın ruhunu zenginleştirmek hususunda temerrüt göstermelerine mukabil ancak öldükten sonra nam kazanmağa liyaket ihraz ettiler.

İşte, dostlarım, artistlerin faidesi hakkında size söylemek istediğin bundan ibarettir.»

Bourdelle bunun üzerine:

— Bana da artık kanaat geldi,

dedi, çünkü sanata âşıkım; deminki sözlerim geçici bir kasetin ilcasıyla söylenilmiş olacak; daha doğrusu meslekimin müdafaa edildiğini işitmek arzu ettiğim için tıbkı medh ve sitayişler celbetmek maksadiyle çirkin olduklarından şikâyet eden cilveli kadınlar gibi yaptım.»

Bir lâhza sükût ettik: çünkü söylenilen şeyleri düşünüyorduk. mamafih iştihamız yerinde idi; çatallarımız bu fışla esnasında harika göstermekten geridurmadılar.

Rodin'e dedim ki:

— Siz kendinizi unuttunuz, üstat; siz de kendi zamanımız üzerinde şüphesiz gelecek nesillere şamil olacak bir tesir icra ettiniz.

Manevî mevcudiyetimizi bu kadar kuvvetle izhar ederek zamanı hazır hayatının istihalesine yardım etmiş olacaksınız.

Her birimizin bugün kendi fikirlerine, şefkatlerine, hülyalarına, ve ekseriya ihtiraslarına verdiği azim kıymeti gösterdiniz.

Siz âşıkane şataretleri, bâkir hayalatı, arzusun şiddetlerini, derin tefekkürün mucip olduğu şaşkınlıkları ümidin ilka ettiği sevkleri acz ve fütürdan mütehasıl buhranları zapt ve tespit ettiniz.

Şahsiyetin derunî esrarını layenkati araştırdınız ve bu sahada daima daha geniş keşfiyat icra eylediniz.

Dahil olduğumuz devirde, kendi duygularımızdan, kendi samimî şahsımızdan başka hiç bir şeyin bizim için ehemmiyeti haiz olmadığına dikkat ettiniz. Gördünüz ki fikir sahibi, iş adamı, ana, genç kız, ma'suka, velhasıl her birimiz kendi ruhunu kâinatın merkezi ittihaz ediyor.

İşte bizim hemen de şüursuz olan bu halimizi siz bizzat kendimize keşf ve izhar ettiniz.

Hususî maişetin sevinç ve kederlerini şiirde tebcil ederek çocu-

ğunun beşiği yanında valideyi, kızının mezarı üzerinde babayı, saadet hatıralarının karşısında âşık silki nazma çekmiş olan *Victor Hugo*'nın peşinde olarak siz de heykeltraşlıkta ruhun en derin en gizli heyecanlarını ifade ettiniz. Şüphe yoktur ki eski cem'iyetin üzerinden geçen bu kudretli ferdiyet dalgası, o cem'iyeti azar azar tadil edecektir.

Siz, sanatınızda göstermiş olduğunuz sıdk ve hulus ile bu yeni intizam şeklinin tedricen zuhuruna çalışmış olacaksınız.»

Rodin tebessüm ederek:

— Benim hakkımda olan büyük dostluğunuz sevkile bana, yeni fikrin müdafileri meyanında, fazla güzel bir mevki tahsis ediyorsunuz, dedi.

Vakıa eşya ve mevcudat hakkındaki görüşümü elimden geldiği kadar vâzıh olarak göstermek suretiyle faideli olmağa çalıştım.

Eğer bizim faidemiz hususunda ısrar ettim ve hâlâ dahi ısrar ediyor isem, şu sebebe mebni dir ki yaşadığımız şu âlem içinde yalnız bu suretle itibar edilecek olursak hakkımız olan teveccühe tekrar nail olmaklığımız kabil olur.

Bu gün zihinler yalnız menfaat ile meşguldür: arzu ederim ki *pratik*, yani amelî olan bu cem'iyet hiç değilse artistleri de fabrikacılarla mühendisleri tevkir ettiği kadar tebcil etmekte menfaati olacağına kanaat peyda etsin.

VAHİT

